

Inaki Irazabalbeitia

Don Karlosen apaltasuna

1997a goibel joan zitzaigun. Urtearen hondarrak euskal intelektual finenetako bat eraman zuen: Karlos Santamaria. Bere ekarpen bikain eta bazterrezinen laudorioa egin zen egun haietan eta, beraz, ez dut horretarako hona ekarriko Don Karlos.

Harreman pertsonal bakan batzuk izan nituen Don Karlosekin, ez oso sakonak bestetik, eta bere apaltasunak harritu ninduen beti. Euskal munduaren garapenean horren eragin handia izan duten ekintzen eta ideien bultzatzaile izandako pertsonak «oso ondo ari zarete Elhuyarren» esan zidan behin baino gehiagotan eta gero gure lanaren laudorioak etortzen ziren. Harri eta zur uzten ninduen. Nik eskertu behar nuen Don Karlos, Santo Tomas Lizeoko ikasle ohi eta Udako Euskal Unibertsitateko partaide izanagatik edota formulak euskaraz leitzeko emaniko moduagatik eta, aitzitik, bera zen eskerrak ematen zituena. Horretan zetzan, ezpairik barik, gizon txiki-handi horren handitasunaren zati garrantzitsu bat.

Beste gai bati heldu aitzin proposamen bat bota nahi dut aukera hau profitatuz: inoiz euskal unibertsitatea abian jartzen bada, *Karlos Santamaria* izena behar luke izan.

Sarasolaren itzulera

Ibon Sarasola badator Euskal Herrira bueltan. Katedradun bihurtuta Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara Institutuaren buru izango omen da aurrerantzean. Ongi etorri. Beti izan naiz ni atzerrira joandako garunak berreskuratzearen aldekoa, baina Ibonek, aitor dezadan, beldurra ematen dit. Bere izaerak eta gauzak adierazteko duen berezko «xa-

murtasunak» hizkuntz eztabaidak komunikabideetako sesio linguistiko bihurtu dituzte eta hori ez da, nire iritziz, hizkuntz ereduari buruz egon daitezkeen eztabaidak bideratzeko modurik egokiena. Duen jakinduria osoa aitortzen diot Iboni, besteak beste Orotarikoaren giltzari esker euskarari buruzko beste inork baino datu gehiago dituelako, baina etxeratzen zaigun honetan, eskertuko nioke azken hogeitau urteotan egin den lanari eta hori landu duten pertsoneri orain arte erakutsitakoa baino errespetu gehiago izatea. Dena dela, *El País*-en egin berri dituen adierazpenei jaramon eginez eta nora datorren kontuan harturik («*los textos universitarios son los que tienen un euskera de peor calidad*»), ez dirudi jarreraz aldatzeko izpirituarekin itzuli denik.

Ez nuke horrela izatea nahi, gure hizkuntzaren egoera soziolinguistikoak ezin du onartu bere akats eta guzti ibili dabilen eredu bat etengabe zalantzatan jartzea. Arazoa, lagunak, ez da eredu bera, berori baliatzen duten hiztun eskasak baizik eta antzeko euskara motz, kamuts eta higatua egingo lukete bestelako edozein eredurekin ere.

Ongi etorri, hala ere, Ibon.

Xirrista eta Kometa itzali dira

X*irrista* eta *Kometa* joan zaizkigu. Otsoak ez du abisu larriarik jo ardia jan aitzin. Penatuta nago. Hura festa hileroko-hileroko *Xirrista* etxera iristen zenean. Nire seme zaharrena Eñaut, sei urte doi-doi, esku batean lapitza eta bestean *Xirrista* etortzen zitzaigun esanez «eta hemen zer egin behar da». Bukatu da hileroko festa gure etxean eta Euskal Herriko beste hamaikatzotan. Betirako izango al da? Ezetz iguriki dut, zinez. Zerk hil ditu *Xirrista* eta *Kometa*? Kalitate ezak ez behintzat, Euskal Herrian argitaratzen diren ume produktuen artean puntakoak baitziren, ene irudiko. Harpidedun gutxiegi? Gurasoen axolagabekeriak? Enpresa-egitura desegokiak? Laguntza gutxiegi?... Ez dut nik erantzuna. Dena dela, arrazoi horien guztien eta beste batzuen koktelak hil du, hain segur, gure hileroko festa. Bepizteak mereziko lukeela uste dut. Zeinek helduko dio?

Euskaltzaindia motel

Euskaltzaindiaren jarduerak kezkatzen nau. Euskara ziztu bizian irabazten ari da esparru eta erabilera berriak eta Euskaltzaindiak ezin dio erritmo horri jarraitu. Berak behar du euskaren estandarizazio- eta batze-prozesuaren gidaria izan, funtzio hori onesten baitiogu euskaldun orok, baina ez da lan hori egiteko gai, ezintasunez. Egun Euskaltzaindiak dituen azpiegitura eta giza baliabideak ahulegiak dira gizarte honek eta herri honen erakunde publikoek agindu dioten lana betetzeko. Izan ere, errealista izanik eta ñabar-dura guztiak eginez, baliabide murrizteaz hornitutako amateur batzuek egoki hornitutako profesional batzuek egin beharko luketen lana egiten ari dira. Zer dira, bada, euskaltzainak? Beren lanbideek uzten dieten ordu libreak euskararen alde erabiltzen dituzten jaun-andere jakintsuak.

Ezintasun horren adibide paradigmaticoa euskara baturako hiztegia. 20.000 hitzeko zerrenda osatuko da 2.000. urterako. 1992an hasi zen Euskaltzaindia hitz-zerrenda horretan lanean. Beraz, batez beste, 2.500 hitz-forma erabakiko dira urteko edo 208 hitz hileko edo 7 hitz eguneko. Aski martxa motela! Eskerrak hitzen forma baino ez dela erabakitzen ari! Hitz guztien adierak zehaztu beharko balira... Denboran luzatzeak kalteak baino ez dakarzkigu euskaldunoi: etengabe ikasten eta desikasten, liburu-edizio guztietan hizkuntz zuzenketak egiten, hizkuntz liskarrak komunikabideetan, etab. Euskarak gizartearen duen indarra ikusirik, ez gaude indarrak xahutzen ibiltzeko moduan.

Hiztegi gintzan esperientzia apurra duen edornork, jakin badaki, profesional egokiz osatutako lantalde batek 8 urteko epe hori gutxienez laurdenera ekar dezakeela estuasun handirik pasa gabe. Profesional egokiak badira Euskal Herrian, Euskaltzaindian bertan zein kanpo, baina gure akademiak ez du lantalde profesional hori lanean jartzeko baliabiderik.

Erakunde publikoek euskararen alorrean Euskaltzaindiari gidari lana onartzen badiote, lan hori egoki, taxuz eta eraginkortasunez egin ahal izateko behar dituen giza eta diru-baliabideak eman behar dizkiote, bestela euskal

gizartea eta Euskaltzaindia bera engainatzen ari dira. Alabaina, Euskaltzaindiak ere jasotzen dituen baliabideak eraginkorrago usatzeko ahaleginak egin beharko ditu. Espe-rientziaz dakigu etxe horretan lanean ibili garenek, bertako lan-estiloak lotura txikiegia duela gure lantegiko estilo enpresarialagoarekin.

Euskal gizarteak, euskalgintzako agenteek eta erakunde publikoek bereziki, Euskaltzaindiaren eginbeharrak eta jarduerak gogoeta egin beharko lukete eta horren ondorioz euskararen eguneratzean gidaritza aitortzen bazaio, benetakoa izan dadin bideak jarri beharko dira.

Ondarearen eguna, frantsesua

Irisarrin Ondarearen eguna izan dugu aurten. Bi urtean behin Euskal Kultur Erakundeak antolatzen duen jarduera hau Iparraldeko errealitate kulturala ezagutzeko parada ezin hobea da. Euskaldunontzat samina da errealitate hori. Iparraldean euskara gainbehera doala ezaguna da eta Irisarrin bete-betean egiten dugu horrekin topo. Euskara marjinala da, Euskal Kultur Erakundearen ahaleginak aha-lerin. Elkarteen biltzarreko erakus-mahaien artean osteratxo bat egitea aski da horretaz jabetzeko. Aurkeztutako materialari, mahaien atzean dauden lagunen berbaroari, argazkien oineko testuei erreparatzea baizik ez dago nagusi frantsesez mintzo direla ohartzeko. Euskal Herriko on-darea da erakusgai, baina arrotz mintzo da.

Edizio guztietan izan naiz Irisarrin eta inoiz baino frantsestuagoa iruditu zait Ondarearen Eguna: ostiraleko mahai-ingurua frantsesez, larunbateko ekitaldian euskara apaingarri soila eta elkarteen biltzarreko erakus-mahaietan aurrekoetan baino euskara gutxiago. Euskararen errealitatea Iparraldeko gizartean eta gizarte horren balioetan horixe da eta min ematen badu ere, onartu beharko dugu. Bestetik, datu subjektiboa izanik, jende gutxiago ibili da aurtengoan.

Ondarearen Egunak, bestalde, merezi du. Ez du Durangoko Azokarekin parekotasunik, ondarea liburua eta diskoa baino gehiago delako. Zer topa dezakezu bertan?

Ondarearekin zerikusia duen edozein gauza: liburuekin hasi eta halako herriko x-enea etxeko lagun-en elkartearen erakusketarekin buka, tartean Organbideskako ekologisten stand-a ikusi ahal izan duzularik.

Eta, noski, Iparraldeko lagunekin patxadaz solasean egiteko aproposa.

Euskara biziberritze bidean

Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia onartu zuen Eusko Jaurlaritzak uda hasiera. Planaren egitura eta lantzeko erabili den metodologia bikainak dira; ondorioak egokiak oro har. Hutsuneak? Baten bat, planteatzen diren egitasmoak bideratzeko beharko liratekeen baliabide ekonomikoak ez lantzea da, nire aburuz, larriena.

Kontseilua, elkar hartzeko gune

Euskararen Gizarte Erakunde-en Kontseiluaren sortzea eta sendotzen joatea 1998ko berri pozgarrienetako bat izan da. Kontseiluan elkar hartu dute, estrainekoz, euskalgintzako kolore guztietako gizarte-erakundeek. Hainbat ezaugarri defini dezakete kontseilua: interlokuziorako erreferente, gogoetarako bilgune, diskurtso berritzailearen eragile, ilusio-piztaile, euskalgintzaren barne-kohesiorako erreminta, etab. Horietako guztietako bakoitzak, dudarik ez, Kontseiluaren betebeharren zati bat definitzen du. Hala eta guztiz ere, Kontseiluaren ezaugarri eta indar nagusia hau da: euskalgintzako agenteok elkar hartzeko gunea izatea. Kontseiluak hor du indargunea. Kontseiluan euskalgintzaren agenteok elkar hartzen badugu, euskalgintzak tinko aitzinatzeko erreminta erabakigarria izango da.

Halaber, *XXI. Mendeko Akordioa: Bai Euskarari* kanpaina abian da. Laster ikusiko ditugu lehen emaitzak eta baita Kontseiluaren eragin soziala neurtzeko modua ere. Alabaina, biltzen ari garen lehen inpresioak oso positiboak dira. Gizarte-agenteekin egiten ari diren harremanetan jaso-

tako iritziak eta hartutako konpromezuak baikor izateko modukoak dira. Antza, Kontseiluaren moduko zerbaiten zain zeuden gizarte-agenteak.

Etxenike eta euskal komunitate zientifikoa

Pedro Miguel Etxenikereren Asturiasko Printzea sariaz bi hitz. Euskaltzaletasuna, herri honekiko konpromezu tin-koa eta lehen mailako zientzi jarduera elkartzean lezio ederra eman die ospe txikienaren itzalean euskaltasuna bi- garren mailan jartzen duten askori.

Pedro euskal zientzilari behinena da eta ez bakarra, or- dea. Gure arduradun politikoek ikerketa zientifikoa eta tek- nologikoa bultzatzen azken 15 urteotan eginiko ahalegina umotzen ari da eta, orain, euskal komunitate zientifiko sendoa eratzen ari da. Honek ez digu Nobel saridunik bere- halakoan ekarriko, seguruenik, baina gure herriaren ekono- mi eta gizarte-garapenaren oinarri gotorra izango da. ¶

Xabier Kintana

Donostiako zezen-plaza berriaz

Gaztelako Cid condottiere ezagunak hil ondoren ere gu- duan garaile irteteko fama zuen. Gauza bera esan liteke Donostiako PPren zinegotzia izandako Gregorio Ordoñez jaun ETak hildakoaz ere. Haren ametsetako zezen-plaza, azkenean, *posthume* inauguratu da uda honetan, bultza- tzailea jadanik gure artetik joana izan arren.

Ramon Labaien jaunak, Donostiako alkate izan zen bitartean, ez zuen inolako erraztasunik eman nahi izan, Espainiako festa nazionalaren aitzakiaz, zezenak tortura- tzen diren leku publiko bat eraikitzeko. Jarrera zibilizatu,